

aanvulling
de G. S. B.
geld.
in is door
echter weer
ekte tendenz
het vervolg
ekend.
het lidmaat-
st ten over-
gemeenschap-
gaande vast-
trouwsdag,
en volstrekt
op elk oog-
nak hersteld

K. S.

Mont.

dezer dagen
de Mont zijn
gewoonte ge-
en dat feit,
arbeid van
d een goede

rd den 15en

Brabantsch

Zijn ouders

us is Pol de

idden in de

e land. Deze

lijkheid haar

e liefde voor

de golvende

ar voor alles

ities en over-

n, die voort-

oot geworden.

fijn-voelende

arakteristieke

ijn vader ver-

d altijd over

erken daarvan

Pol de Mont

nis bewaren

n. Ze zonden

na naar het

1887 vertrok

geschool lette-

reeds in zijn

cht, maar ten

ag te Leuven,

d Rodenbach,

bond, die de

en, en ijvende

nder streefde

er Vlaamsche

eer realisme,

zien. In tijd-

scheelden, niet

en en heftige

iting aan zijn

iver, en door

ade bezonken,

it een bundel

uit dat werk,

laamsche let-

et athaenem

zelfde functie

i invloed als

n inspiratieve

ertuiging voor

De Vlaamsche

st hij ontslag

doodverfd als

d en in zijn

iteit zag men

activisme, die

e. Bitter heeft

schoon hij wel

toch in haar

a oorlog kreeg

vestiging van

it ging hij na

Reeds als lid

stoond buiten-

thans trok hij

den, om met

e wekken voor

n Vlaanderen

hij nog, frisch

jeugdig voor-

i de leuze van

tonds de richte-

is van dezen

dichter moeten zoeken. Als hij al de groote figuren der Vlaamsche literatuurgeschiedenis ligt die in zijn actief deelnemen aan wat we noemen „de Vlaamsche beweging”. Naar men weet was deze Vlaamsche beweging de reactie op de stelselmatige verfransching en streefde ze, door alle miskenning en achteruitzetting van haar leiders heen, naar een krachtig Vlaamsch bewustzijn bij het volk.

In de verschillende fasen nu van haar ontwikkeling, die we thans niet nader bespreken, heeft ook Pol de Mont zijn eigen plaats. Hij handhaafde enerzijds het Vlaamsche ideaal, maar trachtte aan den anderen kant toch de Vlaamsche kunst, die hij uitstekend volkscultuur was en uiteraard eenzijdig, op te heffen tot een hooger plan. Hij propageerde in voorbeeld en geschrift de schoonheid van vorm als een eisch voor ware kunst, en wees op het verband tusschen woordklank en gevoelsuiting, een standpunt, dat hem onmiddellijk naast Gezelle en Rodenbach doet staan. En door zijn krachtige persoonlijkheid, zijn veelomvattende werkzaamheid ook op het gebied van schilderkunst, critiek, folklore, journalistiek, had hij grooten invloed. Hij werd de baanbreker naar een fijnere cultuur, de rechtstreekse voorganger van een jonger geslacht, de bode, die de ontbloeiing der Vlaamsche schoonheid verkondigde aan een jong-Vlaanderen, dat de nieuwe geluiden uit andere landen hoorde, maar nog niet verstand. Zoo kan van hem getuigd worden, wat een zijner biografen zegt: „Niemand heeft met kunstiger en misschien niet velen hebben met nobeler gebaar, royaler, het goed der levensbrengende gedachten over Vlaanderen uitgestrooid”. Met Gezelle is hij inderdaad de belangrijkste figuur der Vlaamsche letterkunde van vóór den Van-Nu-en-Straks-tijd.

Dat van Pol de Mont zulk een vernieuwende kracht uitgaan kon, was niet het minst gevolg van het feit, dat hij een werkelijk dichter is, één, die alles heeft, wat den dichter noodig is. Hij is spontaan, al leven en gloed; hij is zinn-gevoelig, dank zij zijn schildersaanleg, hij heeft beeldend vermogen door zijn gave voor plastiek, hij beschikt over een fijn klank-gehoor ten gevolge van zijn voorliefde voor en kennis van muziek. Zijn dichtwerk is dan ook anders, dan dat wat zijn voorgangers gaven: veel meer gevoelslyric, veel meer persoonlijk van aard, subjectieve, zelf-ondervane en zelf-doorleefde poëzie, waarin een mensch zijn jubel uitzingt of zijn leed uitschreit. En juist daardoor had hij zoo veel invloed op de jongeren in de jaren vóór 1890, want zijn werk en zijn persoon brachten wat ze zochten en nergens vonden, nu Gezelle zweeg en Rodenbach gestorven was. Daarom vereenigden ze zich ook rondom hem. „Hij was het leven, de blijheid, de vrijheid, de Lente en de Lente”, zegt Em. de Bom. En in hetzelfde verband toekent hij den Meester, heel karakteristiek, aldus: „Een mooi vers, een mooi meisje, een aardig geveltje, een tak meidoren, een tros druiven, een koppel duiven, een schalmeei-deuntje, een goed schilderij of een breed landschap, 't was hem alles even dierbaar en overal het open-luchtige, het zonnige, het spelende leven”. Hij was de „bard”, de „skald”, de „minstrel” van het jonge Vlaanderen, dat zingend en jubelend met hem langs de zonne-wegen van het bloeiende vaderland trok.

Intusschen — en deze evolutie is zeer merkwaardig — die gezindheid veranderde later volkomen. Toen de jongeren, de Bom, van de Woesteyne, Vermeulen e.d. meer de buitenlandsche en vooral de Noord-Nederlandsche literatuur leerden kennen, zooveel donkerder van kleur, zooveel pessimistischer van toon, werd de geest van Pol de Mont hun te simpel, te dertel, te loszinnig. Zijn uitbundigheid leek hun onwezenlijk, „het probleem-looze, het zoo-maar frisch en luchtig van de lippen weggeblazen werd (hun) een pijn, welhaast een gruwel, een hoon” (de Bom) en ze keerden zich alleens van hem af, maakten zich weldra geheel van hem los. En toen ze, rondom van Langendonck geschaard, hun Van-Nu-en-Straks-kring gingen vormen, negeerden ze den meester, die hen op de baan naar nieuwere schoonheid had gebracht.

Voor Pol de Mont, den gevoeligen en spontanen mensch, is deze ommekeer een groote teleurstelling geweest en hij liet niet na, van zijn ergernis daarover blijk te geven, met als eenig gevolg, dat zijn vroegere satellieten nog meer van hem vervreemden.

In de latere jaren, bij de verdere ontwikkeling der Van-Nu-en-Straks-gedachten, die velen nieuwe desillusie bracht, is wel weer verandering in de waardeering gekomen, zijn diezelfde „verloren zonen” tot de erkenning gebracht van Pol de Monts betekenis en het fontieve, het onverdiend-krenkende van de negatie uit den eersten van Nu-en-Straks-tijd. Men kan gezien hebben, hoe waardeerd juist de Bom, v. d. Woesteyne e.d. over de Mont geschreven hebben in deze dagen van zijn 70ste verjaardag. Maar het feit zelf, zooals de geschiedenis van Pol de Mont's leven dat vermeldt, is toch zeker merkwaardig en het toont ook de zwakte zijde van zijn dichterschap.

Stellig — Prof. Vermeulen wijst er terecht op — heeft Pol de Mont verse lucht gebracht in de atmosfeer der Vlaamsche literatuur en schittering van leven. Maar zijn vlugheid, zijn gemakelijkheid en groote vaardigheid leidden wel eens tot oppervlakkigheid en effectbejag. Zijn kunst had soms

een schijn, die niet tot wezen werd. En het is begrijpelijk, dat zulke ontstemming wekken moest bij hen, die juist worstelden om het wezen der dingen te verstaan. Dit was inderdaad de zwakte stee in zijn werk, al is dan ook de accentueering daarvan door de Van-Nu-en-Straksers veel sterker geweest, dan Pol de Mont verdiende. Want tegenover deze gebreken staan de grootere verdiensten, dat hij het Vlaamsche vers buigzamer heeft gemaakt en plastischer en vooral vrij van al te zeer heerschende klein-burgerlijkheid en romantisme.

Wat ten slotte de dichterlijke werkzaamheid zelf betreft, in Pol de Mont's poëzie (zijn proza is vooral critisch van aard) vallen drie perioden te onderscheiden, die tegelijk de ontwikkeling aangeven van zijn dichterschap.

Eerst is er een dertel, onbezorgd, al te gemakkelijk soms, er op los dichten, zij het dan, dat altijd op te merken valt een prijszwaaiend pogen om los te geraken van ouderwetse en sentimentaleiteit. „Gedichten”, „Lentesotternijen”, „Idylle” zijn de bundels, die dit stadium vertegenwoordigen.

Dan komt de reactie tegen eigen onevenwichtigheid, als Pol de Mont onder den invloed komt van de strakheid der puristen. „Fladderende Vlinders” en „Claribella”, twee latere bundels, getuigen daarvan. Min of meer op den overgang van deze beide fasen (in een hokje te omkaderen is het werk van den werkelijken dichter natuurlijk nooit) staat zijn verzameling nieuwere poëzie, die „Loreley” heet.

Ten derde zien we weer den terugkeer tot het frische en levenskrachtige van zijn jeugd, maar nu door wat voorafging gelouterd en verijnd, zooals dat spreekt uit „Iris”, Pol de Mont's meesterwerk, en het veel latere „Zonnevlammen”.

Maar in alle perioden staan toch schoonheid en stemming op den voorgrond en bovenal het straven „Ons volk moet herworden”. En om deze treffelijke qualiteiten eeren we den 70-jarigen dichter in dankbare waardeering.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

„Ernst Zahn, das Werk und der Dichter”
von Heinrich Spiro. Stuttgart 1927.

Wanneer Wilhelm Raabe gelijk heeft, als hij schijft: „Ruhm heisst mitgedacht werden, wenn man an ein Volk denkt”, mag men Ernst Zahn, den Zwitserschen schrijver, bij gelegenheid van wiens zestigsten jaardag Spiro begin dezes jaars bovengenoemde indringende studie geschreven heeft, beroemdheid niet ontzeggen. Zahn toch is in Zwitserland en Duitschland een der meest-gelezen auteurs, van enkele zijner romans en verhalen werden reeds meer dan honderdduizend exemplaren geplaatst, en nog altijd is zijn schepende kracht ongebroken, zijn beeldend vermogen niet verminderd, eer schijnt het, alsof, nu de nacht ook voor hem nadert en de zon haar banen korter en korter neemt, gelijk hij zelf zegt, de scheppingslust hooger opvlamt „wie Morgenfeuer am Himmel glüht”.

Ook in Nederland heeft Zahn een populariteit verworven, sinds de Wereldbibliotheek tal van zijn werken in meestal uitstekende vertalingen van Anna van Goch—Kaulbach, Annie de Graaff e.a. onder algemeen bereik bracht, als geen enkel van zijn landgenooten, ook Keller en Meyer niet, ten onzent bezitten. De verklaring daarvoor is niet moeilijk te vinden, ze ligt in zijn werk zelf: er gaat van de kunst van dezen zoon der vrije bergen een onweerstaanbare bekoring uit, gelijk als ook ieder, die eenmaal toeven mocht aan den voet der trotsche berggevaarten of aan den oever van die diep-blauwe meren van zijn vaderland, 't verlangen in zich voelt nog eens en nog eens de heerlijkheid en majesteit van 't Alpenlandschap te bewonderen.

Ernst Zahn, en dit heeft betekenis, is een self-made man. Geboren in Zürich, de stad, die ons als St. Felix uit zijn boeken zoo eigen geworden is, leefde hij in zijn jeugd vaak onder kommerciële omstandigheden, daarbij 'tleeren was hem geen spelen, maar een last. Toen hij later op de kostschool in Breidenstein kwam, veranderde dit: hij vond er een leeraar, die de kunst verstond hem te leiden en tot studie te prikkelen. Op geschiedenis en literatuur legt hij zich dan toe. Evenwel was 't niet de bedoeling van Zahn Senior, die inmiddels de stationsrestaurant in Göschenen had gepacht, zijn zoon aan de wetenschap af te staan. Hij werd kellner, doch omdat hij bestemd was straks de plaats van zijn vader in te nemen als bestuurder van een zóo internationaal bedrijf, trok hij er op uit als leerling naar Genève, naar Hastings, naar Genoa. Teruggekeerd naar Göschenen gaf hij zich met toewijding aan zijn beroep, wat echter niet verhinderde, dat hij aan 't publieke leven deelnam. Hij werd lid van den gemeenteraad en toen 't monument onthuld werd ter eere van ingenieur Favre, dan man van den St. Gotthard-tunnel, droeg hij aan 't einde zijner herdenkingsrede een gedicht voor, dat zijn eerste bijdrage aan de pers werd. In de volgende jaren werden hem verschillende ambten in 't kanton Uri opgedragen, ten-

slotte zelfs 't presidium van den Landraad, terwijl in 1893 zijn naam als schrijver door de bekroonde novelle „Herzenskämpfe” voor 't eerst algemeene bekendheid verwierf. Sindsdien is boek op boek gevolgd en wordt schier ieder jaar de omvang van zijn oeuvre grooter, vooral nu hij sinds enkele jaren zich uit 't ambtelijke en bedrijfsleven teruggetrokken heeft, om zich geheel aan zijn kunst te kunnen geven. Zooals uit deze korte biografische schets blijkt, staat Zahn met beide voeten op den bodem der werkelijkheid. Hij is geen dichter, hij is geen penner, die 't leven mijdt en de menschen ontvlucht, die zich stillekens opsluit in een achterhoekje, zooals hij er rond het Vierwoudstedenmeer zooveel zou kunnen vinden, om daar wat te fantasieeren en te mediteeren, om op zijn gemak wat stemminkjes te observeeren of althans dit te trachten, om menschenzielen en menschenlevens te construeeren, die alleen bestaan in de gedachte van den kunstenaar, neen — hij heeft geleefd met en onder de menschen, hij heeft ze bespied in hun verlangens en idealisme, niet met koud oog, maar met warme belangstelling: hij heeft 't leven op heeterdaad betrapd als het bezig was met illusies stuk te breken en wenschen de mogelijkheid der verwerkelijking te ontnemen.

Aanvankelijk zag Zahn slechts den buitenkant. In het flinke, sterke lichaam dichtte hij een groote, sterke ziel. Daar tegenover stonden de incengeschrompelden, de mismaakten met kleine, sluwe of hooze oogen, de booswichten. Boven de boeren voelde hij zich verheven. Tot bij door zijn omgang met hen, de verhoudingen anders, juist leerde zien en tot 't gecompliceerde van 't menschelijk bestaan doordrong. En nadat hij ingezien had, dat de kunstenaar, die steeds zuiverder, menschelijker kunst geven wil, steeds weer tot zichzelf en steeds meer tot 't bruisende leven dat door natuur en menschenleven vaart, zich keeren moet, ging hij telkens dieper graven en zoeken „in de schachten der ziel”, om nieuwe wonderen, verwarringen en raadsels te ontdekken.

Talrijk en veelvoudig zijn de conflicten en problemen, die Zahn in stijl heeft gebracht. In zijn eerste novellen is 't uiteenslaan van 't huwelijk en de terugkeer tot vrouw en kind motief. Daarna is er 't thema van twee ongelijke zonen van een moeder, maar de tegenstellingen niet doorgevoerd tot 't absolute. Hier is niet meer goed tegenover slecht, licht tegenover donker. De goede blijft broeder van den slechte, de afgewekene behoort steeds iets goeds in zich. Duidelijker inzicht in de techniek en de ontwikkelingsmogelijkheden zijner vertelkunst krijgt Zahn door 't bewerken van historische stof, die haar inspiratie dankte minder aan geschiedkundige nasporingen dan wel aan zich verdiepende liefde voor 't vaderland. De man, die eens den Landraad van 't kanton Uri presideerde, weet zich afstammeling van, drager tevens van dezelfde hooge idealen als de vaders, die in lang vervlogen tijden op den Rütli stonden.

Für Freiheit und heimisches Gut

Und schwuren beim heiligsten Namen

Zu stürzen die Zwingherrenbrut.

In de dorpsnovellen na de historische romans behandelt Zahn 't probleem der liefdesverwikkeling tusschen menschen van ongelijken stand, of ook van uiteengaande opvattingen op sociaal gebied, h.v. tusschen vader en zoon, terwijl in de werken der laatste jaren binnengesloopen is het moderne motief bij uitzondering: de derde, die zich tusschen twee anderen dringt, een motief, dat, naar we vreezen, onheil stichten zal.

't Bewaren, 't versterken van den band met 't leven, 't voortdurend bespieden van de realiteit heeft Zahn niet gebracht tot realisme, in den mode-zin van 't woord. Zooveel mogelijk hield hij zijn werk vrij van invloed van literaire stroomingen. Hij wilde eigen weg gaan. De bergglucht heeft hem gezond gehouden, hem voor verwekelijking bewaard. „Die Freiheit die auf den Bergen wohnt beflügelt die Dichtung”, zegt Spiro.

Het sterkst en het schoonst heeft Zahn's kunnen triomf gevierd in zijn besten roman van Zwitsersche boerenleven, waarin met buitengewone sympathie in zuivere beelding voor ons neergezet zijn de menschen, die daarna een plaats in onze herinnering innemen en aan wie we altijd mededenken zullen als we denken aan de bergen en dalen, wijngaarden en meren van Helvetië, we menschen Lukas Hochstrassers Haus.

Het verhaal is samengedrongen in kort tijdsbestek, van de voorgeschiedenis hooren we nu en dan iets tijdens den gang van 't boek. Lukas' vrouw sterft. Dan trekt hij zich terug, opdat zijn zoon naar voren kunnen treden. Maar alles gaat verkeerd. Tegenover de schoone, meer-dan-alledaagsche kracht, waarmee Lukas zijn leven en dat der zijnen geleid had, steken de zwakheden en ondeugden zijner zonen des te scherper af. De oudste offert zijn goede positie op aan zijn eerbucht om als voorman in den vakstrijd winst te behalen voor zijn socialistische partijgenooten en wordt straks 't offer, dat de woede van beide partijen moet doen stillen. Lukas redt hem met vrouw en kinderen uit de handen van 't gemeen. De tweede gaat onder door geldzucht. Hij sluit een huwelijk met financiële berekening met een vrouw, die gierig was als hij zelf. Men vindt hem: doodgeschoten had hij zich om